

Juryrapport vakjury Europese Literatuurprijs 2020

De jury viel voor vijf romans die bijna uit hun voegen barsten door meerstemmigheid, plotlijnen en tijdsprongen. De auteurs nemen alle ruimte om met de vorm te experimenteren. De stijl treedt buiten zijn oevers, tot genoegen van de lezer. Er wordt geput uit vele tradities, van West-Afrikaanse griots tot Amerikaanse detectiveromans, en uit de pijnlijke geschiedenis van Europa, vroeger en nu: de Eerste Wereldoorlog, de Jodenvervolging in Polen, oprukkend kapitalisme in een postcommunistisch land, Brexit. Terwijl wij meeleven met de hoofdpersonages, tragische helden bij wie onze sympathie ligt, is de geschiedenis meedogenloos en schrijft ze af. Die dubbelzinnigheid loopt als een rode draad door de boeken. Men is winnaar en verliezer, volwassen en kind, machtig en ontstellend zwak.

Romans die zo sterk inzetten op literaire zeggingskracht vormen zelfs voor de beste vertalers een grote uitdaging. De jury werd getroffen door het hoge vertaalniveau in alle tien de, voor de longlist genomineerde, Europese talen. Dat deze hoge kwaliteit zo breed bestaat, is mede te danken aan de (ver)talenopleidingen en het vertaalbeleid dat we hier in Nederland hebben. Laten we hopen dat dit ook voor toekomstige generaties zo blijft. Geen groter genoegen voor de lezer dan een nieuwe wereld te ontdekken zonder een moment het gevoel te hebben dat hij verdwaald is.

*

[Meer dan een broer van David Diop,](#)
[vertaald uit het Frans door Martine Woudt \(Cossee\)](#)

Meer dan een broer van David Diop is een indringend verhaal over de Senegalese soldaat Alfa Ndiaye die tijdens de Eerste Wereldoorlog in het Franse leger dient. Wanneer zijn beste vriend dodelijk verwond raakt en vraagt hem uit zijn lange, gruwelijke lijden te verlossen, is Ndiaye onmachtig om aan zijn smeekbeden tegemoet te komen. Hierdoor raakt hij zwaar getraumatiseerd. Van de door hem gedode vijanden, waarop hij jaagt als een jager op een prooi, hakt hij steeds een hand af. Deze bewaart hij zorgvuldig, als een trofee.

De vertaling van Martine Woudt is voortreffelijk. De kracht zit hem in de herhaling. Woudt handhaaft consistent dezelfde woorden ('buik van de aarde' bijvoorbeeld) voor bepaalde omschrijvingen. Ook weet zij de poëtische beeldspraak van Diop in het Nederlands sterk neer te zetten.

*

[SS Proleterka van Fleur Jaeggy,](#)
[vertaald uit het Italiaans door Frans Denissen \(Koppernik\)](#)

SS Proleterka is ogenschijnlijk het verslag van een cruise op de Middellandse Zee, gemaakt door een vader met zijn dochter. Hun relatie is bepaald problematisch. Het verhaal wordt verteld door de dochter, die associatief, in een poëtische stijl, gebroken, over het leven van haar familie en zichzelf daarin vertelt, een familie die lijkt te bestaan uit bankroete, invalide en geestelijk onevenwichtige mensen – een geschiedenis waarin de vertelster zich ongemakkelijk voelt, maar waarmee ze onlosmakelijk verbonden is. Haar betrokkenheid, die afstandelijk wil zijn, is in werkelijkheid, en dat proef je in elke regel, urgent. Haar zoektocht naar het familieverleden, in het bijzonder naar haar relatie met haar vader, resulteert niet in

een rechtlijnig verhaal; integendeel, het is een voortdurende afwisseling van herinneringen, gissingen, kleine beschouwingen, actuele voorvallen - een mozaïek dat, hoewel noodzakelijk onvoltooid, een fascinerend geheel oplevert.

De vertaling door Frans Denissen is excellent. De bepaald niet makkelijk te vertalen roman, waarin de vertaler voortdurend zijn weg moet zoeken door het grillige associatieve verhaal, leest alsof het door een groot stilist feilloos in het Nederlands geschreven is.

*

Baron Wenckheim keert terug van László Krasznahorkai,
vertaald uit het Hongaars door Mari Alföldy (Wereldbibliotheek)

In *Baron Wenckheim keert terug* van László Krasznahorkai staan twee verhaallijnen centraal. De eerste volgt een vermaarde professor die zich volledig wil afzonderen in de ruigte buiten een grensstadje en daar maar niet in slaagt. Daarnaast is er de geschiedenis van baron Béla Wenckheim, ooit steenrijk, door gokschulden ten gronde gericht en van vervolging vrijgekocht door zijn welgestelde familie. Omdat hij verlangt naar een hereniging met zijn grote jeugdliefde, keert hij terug naar datzelfde (grens)stadje, waar de inwoners in hem de kapitalistische Messias zien die hen uit het diepe economische slop zal halen.

De lezer wordt door Krasznahorkai met dit originele werk flink beloond. Een veelvoud aan personages met geheel eigen zienswijzen en ervaringen, krijgt in een veelvoud aan taalregisters gestalte. Er zit ontzettend veel humor in de roman en de geraffineerde zinnen, soms paragrafenlang, zijn goed te volgen, ook al beginnen ze regelmatig bij de ene verteller en sluiten ze af bij een andere observator.

Juist vanwege alle verschillende registers, vraagt deze roman van de vertaler een grote inventiviteit. Mari Alföldy heeft een schitterende vertaling geleverd die minstens zo levendig is als het Hongaarse origineel.

*

Lente van Ali Smith,
vertaald uit het Engels door Karina van Santen en Martine Vosmaer (Prometheus)

Als de seizoenencyclus van Ali Smith een symfonie in vier delen is, dan levert *Lente* misschien wel de vurigste partituur.

Lichtvoetig puttend uit de rijke taal van Shakespeare, vertelt Smith het verhaal van een dolende man die, getroffen door het overlijden van zijn hartsvriendin, herinneringen ophaalt aan hun geëngageerde gesprekken in Schotland. Smith is een verhalenverteller die voor elk verhaal een andere literaire vorm kiest – toch voelt het geen enkel moment gekunsteld: de taal bruist en heeft een ziedend tempo.

Het blijft niet bij woorden alleen. Smith laat scherp zien hoe de surveillancesamenleving de menselijke waardigheid vernietigt. Ze legt bloot dat wie in Engeland als migrant in detentie verkeert, weinig tot niets te hopen heeft. In het verdere verloop van de roman dringt ze dieper binnen in het lot van vluchtelingen in Brexit-Verenigd Koninkrijk. Een twaalfjarig meisje dat over bijzondere gaven beschikt begint aan een reis naar Schotland. En zo verbindt Ali Smith op meeslepende wijze de verschillende verhalen met elkaar.

Wie *Lente* leest, leest een totaalroman. Ali Smith gebruikt de taal nu eens om de lezer af te laten dalen in de psyche van een mens in nood, dan weer om hem op te tillen en vergezichten te tonen. Ze schakelt snel en secuur tussen de vele verhalen die ze wil vertellen.

Dit rijke proza vereist vertalers die over een even sterke inventiviteit als die van Smith beschikken. De talloze vondsten van Karina van Santen en Martine Vosmaer zijn indrukwekkend. Nog mooier is het om te zien hoe dit vertaalduo de Britse humor met z'n vele nuances zo weet weer te geven, dat de lezers het gevoel krijgen getuige te zijn van een gesprek tussen mensen van vlees en bloed die worstelen met het leven, net als zij.

*

De koning van Szczepan Twardoch,
vertaald uit het Pools door Charlotte Pothuizen (Nieuw Amsterdam)

De koning van de Poolse auteur Szczepan Twardoch is een meeslepend machoboek. Het beschrijft de wereld van de joodse maffia in het Warschau van de tweede helft van de jaren dertig, een wereld van nietsontziend geweld, wapens die nonchalant in mondaine pakken worden megedragen, bordelen, drank en cocaïne. Over die meedogenloze wereld hangt de doem van de oorlog, die een paar jaar later zal uitbreken; ook de zich ongenaakbaar voelende joodse gangsters, zo weet de lezer, zullen dan gedoemd zijn. De vele straatgevechten van rivaliserende politieke bewegingen – van de arbeiders tot de fascistie – vormen daar een voorafschaduw van. De viering van mannelijkheid en kracht vormt slechts de oppervlakte, daaronder gaat een onafwendbare tragedie schuil.

Szczepan Twardoch heeft zich nauwgezet gedocumenteerd voor zijn schets van het vooroorlogse Warschau, hij heeft ook onvergetelijke personages gecreëerd. Vooral de even ruwe als elegante joodse bokser Jakub Shapiro, de koning, is weergaloos: hij is bikkelhard maar soms ook verrassend fijngevoelig. Zijn verhaal wordt verteld door Moïse Bernstein, de 17-jarige zoon van een van zijn armzalige joodse slachtoffers, over wie hij zich heeft ontfemd.

In *De koning* wordt hard realisme afgewisseld met poëtische, surrealistische passages. Er wordt soepel heen en weer gesprongen in de tijd en de duizelingwekkende ontwikkelingen blijken gepaard te gaan met een geraffineerd vertelperspectief. Charlotte Pothuizen levert met *De koning* een buitengewoon indrukwekkende vertaling af. Het verhaal van Shapiro wordt verteld in een mengeling van Jiddisch en Bargoens, dat ook in het Nederlands schittert en vlamt.

24 juni 2020

De vakjury van de Europese Literatuurprijs 2020:

Abdelkader Benali (voorzitter), schrijver en journalist

Wil Hansen, literair vertaler Duits, bekroond met de Europese Literatuurprijs 2019

Bob Kappen namens Athenaeum Boekhandel te Amsterdam

Merijn Schipper namens Boekhandel Bijleveld te Utrecht

Xandra Schutte, hoofdredacteur De Groene Amsterdammer